

Tvistelovbrev nr. 10

Allmennprosess - hovedforhandlingen

Kapittel 9 del III inneholder i seks paragrafer regler for hovedforhandlingen i allmennprosess. Reglene får direkte anvendelse i søksmål for tingretten og i lagmannsrettens førsteinstanssaker (trygdesaker), jf. § 9-1. Etter henvisninger i § 29-18 gjelder reglene dessuten tilsvarende for ankeforhandlingen ved anke over dommer til lagmannsretten. For rettsmøte i småkravprosess gjelder enklere og mer uformelle regler i § 10-3.

Reglene i kap. 9 III suppleres av regler om rettsmøter i domstoloven kap. 7 og i andre deler av tvisteloven, se blant annet kap. 13 II om protokollasjon og opptak av forklaringer, § 14-2 annet ledd om dokumentoffentlighet og §§ 16-8 til 16-10 om virkningene av uteblivelse.

- Hovedforhandlingens funksjon - prinsippet om direkte bevisføring (§ 9-14)
Hovedforhandlingens formål er å skaffe til veie det prosessmateriale avgjørelsen skal bygge på etter § 9-9, jf. § 11-1 første ledd. Prinsippene om muntlighet og direkte bevisføring er videreført i § 9-14 første ledd, jf. § 21-9, men tvisteloven åpner i større grad for bruk av skriftlig prosessmateriale, se omtalen av § 9-9 i tvistelovbrev nr. 9.

Annet ledd i § 9-14 gir nærmere regler om disposisjoner og andre hjelpedokumenter. Disse skal ikke ha karakter av skriftlig prosedyre eller brukes til å overrumple motparten.

- Rettens sammensetning (§ 9-12)
Adgangen til å sette retten med meddommere er videreført i § 9-12. Nytt er at tingretten kan settes med forsterket rett, enten to fagdommere og tre fagkyndige meddommere, eller tre fagdommere, etter beslutning av domstollederen på nærmere vilkår i fjerde ledd. Regler om meddommere i spesielle sakstyper er videreført i § 36-4, jf. også arbeidsmiljøloven § 17-7.
- Saksstyring (§ 9-13 og § 9-16)
Paragraf 9-13 supplerer reglene om prosessledelsen i domstoloven § 123 og § 133. Den må ses i sammenheng med § 9-11 annet ledd om planlegging av hovedforhandlingen. Dersom det er fastsatt bindende tidsrammer etter § 9-11 annet ledd i.f., skal retten påse at disse holdes og kan foreta nødvendige avskjæringer. Annet ledd konkretiserer hvordan dommeren skal følge opp plikten til aktiv saksstyring etter § 11-6 under hovedforhandlingen og bør sammenholdes med reglene om bevisavskjæring i §§ 21-7 og 21-8. Om avskjæring av prosesshandlinger som foretas for sent - etter avsluttet saksforberedelse etter § 9-10 første ledd, vises til § 9-16.

Dommeren skal ikke bare styre, men også veilede. Om rettens veiledningsplikt vises til § 11-5 med lovfesting av regler for materiell prosessledelse i annet og følgende ledd.

- § 9-15/§9-17. Hovedforhandlingens enkelte ledd

En slankere og mer effektiv hovedforhandling forutsetter at dommeren er bedre forberedt og advokatene mer konsentrert enn hva som er vanlig nå. De tre første leddene markerer en kulturrendring, se NOU 2001:32 B side 758-759 og Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) side 398-400. Det viktigste råstoffet for dommerens klargjøring vil være å finne i partenes sluttinnlegg etter § 9-10 annet ledd. Noen vidløftig monolog er det ikke meningen at dommeren skal holde. Poenget er å sette dagsorden og vise at dommeren er ”på nett”, slik at advokatene kan begrense omfanget av sine innledningsforedrag. Det er intensjonen at disse skal være mindre prosederende. Saksøkerens prosessfullmektig får et hovedansvar for å presentere saken slik at saksøkte fortrinnsvis kan begrense seg til et supplement. En hovedbestanddel av innledningsforedragene vil være dokumentasjon av skriftlig prosessmateriale, jf. § 26-2 om hvordan det skal foregå.

Om gjennomføringen av parts- og vitneforklaringer og annen bevisføring vises til reglene om de enkelte bevismidler i kapittel 23-26. Verken for bevisføringen eller for partenes avsluttende innlegg tilsier ordlyden eller forarbeidene endringer av betydning. Det er likevel grunn til å merke seg at dagens forbud mot utenrettslige forklaringer i tvistemålsloven § 197 er snudd i § 21-12 annet ledd, se annet punktum om bevisføringen.

Tiende ledd gir en lovmessig forankring for å bruke ”høyesterettsmodellen” i saker hvor tyngdepunktet av prosessmaterialet er skriftlig. Det gjøres også i dag.

Paragraf 9-17 gir regler om avslutning av hovedforhandlingen og om reassumering. Om fristen for domsavsigelse vises til § 19-4 femte ledd. Dommeren skal meddele partene når dommen kan forventes avsagt.

Aktuelle problemstillinger:

1. Hvordan skal man høste gevinsten av investert merarbeid i saksforberedelsen? Hvor realistisk er lovgiverens målsetning om at hovedforhandlinger i allmennprosess i gjennomsnitt skal ta 30 % kortere tid og at partenes saksomkostninger i snitt skal bli redusert med samme sats?
2. Er det nødvendig eller ønskelig at hovedforhandlingen administreres av saksforberedende dommer?
3. Hvilke føringer gir formålsparagrafen i § 1-1 for gjennomføringen av hovedforhandlingen? Sammenfallende og motstridende hensyn.
4. Tilsier § 9-14 annet ledd noen endringer i bruken av disposisjoner etter dagens praksis?
5. Kan hovedforhandlingen gjennomføres som fjernmøte?
6. Kan retten og partene avtale at alt skriftlig materiale anses dokumentert?
7. Er det grenser for rettens adgang til å bygge på opplysninger i et dokument som ikke er opplest av partene?
8. Hvilken norm bør retten legge seg på ved rimelighetsvurderingen i § 9-16 første ledd a?

Utarbeidet av
lagmann Dag Bugge Nordén